

Karavan Stara planina 2000

Probijali smo se i kroz oblake

Mošni Pinzgauer kao lider karavana

U konvoju je bilo nekoliko desetina vozila

Komfor skriven u tovarnom prostoru Pinzgauera

Bilo je i onih koji su odabrali intimniju atmosferu uz vatru

Izlazak sunca na Staroj planini

Nepregledna travnata prostranstva Stare planine

9

Put ka Toplom Dolu

U želji da lepote Stare planine približe ljubiteljima prirode i terenske vožnje, ljudi iz planinarskog kluba „Srebrna glava“ iz Dimitrovgrada, po treći put su ove godine organizovali off-road karavan. Manifestacija „Stara planina 2009“ po mnogo čemu je drugačija od sličnih događaja drugde po Srbiji...

Kada je planiranje terenskih vožnji u pitanju, pred Starom planinom stojite u stavu mirno: ovaj ogroman, veličanstven teren ne trpi improvizacije i nepromišljenosti, a svaku promenu vremenskih prilika treba vrlo ozbiljno shvatiti. Ali, ovaj iskonski planinski masiv, najveći po površini na Balkanu i jedan od najviših po visini, predstavlja i pravi dragulj, koji pruža izuzetne mogućnosti za istraživanje i neponovljive doživljaje za prave avanturiste.

Problem je što vrlo malo ljudi to zna. Ako su Babin zub i Midžor postali poznati široj javnosti zbog ski centra koji je tamo iznikao, prostori Visoka, deo Stare planine koji sačinjava razgranati sliv reke Temštica sa svojim brojnim prelepim rečnim dolinama i eksponiranim visokogorskim grebenovima između kojih su se ugnezdila uspavana sela koja se ne razlikuju mnogo od onoga kako su živela pre nekoliko vekova, predstavlja potpunu enigmu. Nekada bogatom stočarskom kraju, području Visoka, naseljenom šopskim stanovništvom, u najskorijoj budućnosti preči demografska smrt, jer se na njemu više ne rađaju deca, ne radi nijedna škola, a prosek starosti stanovništva iznosi preko 60 godina. Sočne grebenske pašnjake koji se na visini od gotovo 2.000 metara protežu desetinama kilometara u dužinu, sve više osvaja kleka jer gore više nema stoke koja bi pasla – broj preostalih grla sveo se na tek nekoliko postotaka od nekadašnjeg broja. Ni plodnu ze-

mlju u dugim rečnim dolinama sve manje ima ko da obrađuje, a kažu da u dolini Dojkinačke reke uspeva najbolji krompir u Srbiji.

Po treći put ove godine, poslednjeg vikenda avgusta, u čast slave grada Pirota, planinarski klub „Srebrna glava“ organizovao je karavan terenskih vozila na području Visoka, u želji da se učini nešto na promociji

me razvijenih elektronskih komunikacija jednostavno ne može da ostane neprimećena.

Karavan 2009 - veći nego ikada pre

Mladen Stojanović i Dragoslav Manić, čelnici kluba „Srebrna glava“, jesu mozak i duša ovog projekta. Nedostatak sredstava za njegovu pripremu nadoknađuju

Kada oblaci obaviju Staru planinu, navigacija po njenim visovima nije jednostavna

ovog planinskog područja, kako bi se ono približilo posetiocima i otrglo od zaborava.

Doduše, da su zajednički napori „Srebrne glave“ i dobrih poznavalaca i zaljubljenika u ovaj kraj u njegovoj medijskoj promociji poslednjih godina urodili plodom – vidi se na svakom koraku: gostiju je više nego prethodnih godina i ono malo turističkih kapaciteta koji se mogu naći u malobrojnim motelima, planinarskim domovima i privatnom smeštaju uglavnom je prebukirano, tako da su mnogi zaljubljenici u Staru planinu svoje parče mira na Staroj potražili u šatoru pored neke od reka. Čak i dok je karavan prolazio zacrtanom maršrutom, mogli smo da se uverimo da njegovi učesnici nisu jedini posetioци koji terencima tumaraju po Staroj planini – lepota ove iskonske divljine u današnje vre-

ogromnim požrtvovanjem i entuzijazmom, tako da smo ove godine i mi iz AUTO BILDA odlučili da damo mali doprinos njegovom uspehu tako što smo sopstvenim vozilima, dve nedelje pre zvaničnog karavana, pomogli u osmišljavanju konačne trase kojom će se ove godine učesnici upoznavati sa lepotama Stare, u želji da ta trasa bude uzbudljivija i živopisnija nego ikada do sada. Neke „maksimalističke“ ambicije, snove o tome da trasa ove godine bude i u bukvalnom smislu na jednom delu „off-road“, morali smo da napustimo. Imali smo u vidu da staza ne može da bude osmišljena isključivo za vrhunski opremljena vozila, već mora da bude pristupačna i za posetioce u standardno opremljenim terencima i bez velikog iskustva. Za razliku od drugih domaćih off-road manifestacija, „Karavan Stara planina“ nema takmičarski karakter, već je nje-

Mesto gde počinju ozbiljniji usponi

Bilo je i učesnika na dva točka

Karavan "Stara planina 2009"

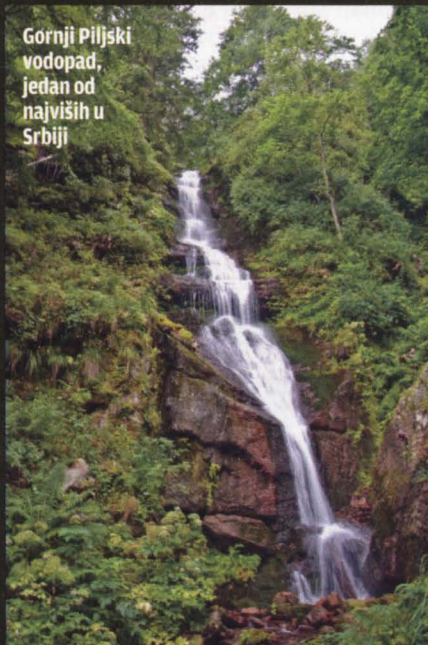
Prvi dan
Drugi dan
Predviđena trasa drugog dana

PILJSKI VODOPADI

Među vodopadima u Srbiji već duže vreme oni na Staroj planini zauzimaju posebno mesto. Do pre nekoliko godina nismo ni znali gde se nalaze Piljski vodopadi (za koje neki tvrde da su najviši u Srbiji), a onda smo krenuli u pohode živopisnoj steni 1.467 metara visokog Pilja, u njenim skutima, na potoku Lisevski do, pronašli prvo gornji (manji ali živopisniji), a zatim i donji (kaskadni i teže dostupan) Piljski vodopad. Danas sve veći broj ljubitelja prirode – planinara, biciklista i 4x4 avanturista – posećuje ove dragulje iz riznice prirodnih lepota Stare planine. Do Piljskih vodopada stižete tako što od Temske skrenete na 18 km dugi asfaltni put do sela Topli Dol, od kojeg produžite makadamom još dva kilometra uz Javorsku reku, gde nailazite na raskršnicu. Skrenete li desno, još pet kilometara vas deli od gornjeg Piljskog vodopada, ali oprez – kvalitet puta u nastavku je osetno lošiji. Ako produžite pravo, kilometar kasnije ćete doći do novog skretanja, gde vas desni (takođe prilično loš i neravan) put vodi ka tački od koje počinjete prilaz donjem Piljskom vodopadu.

Dok se gornjem vodopadu može kolima prići na samo stotinak metara razdaljine (ako hoćete da pridete pod sam vodopad ipak ćete pešice morati da savladate preostalo rastojanje, mestimično četvonoške), od tačke do koje možete stići kolima na putu ka donjem vodopadu moraćete uz potok, pre-

Gornji Piljski vodopad, jedan od najviših u Srbiji

skačući na momente debla i tražeći dobar put, da prevalite skoro kilometar, što će vam oduzeti 20 minuta do pola sata (toplo preporučujemo i solidniju trekking obuću). Ali – prizor koji ćete zateći вреди sva-ke graške znoja...

U šumama pod Piljem

gov primarni cilj upoznavanje sa prirodnim lepotama i kulturnim nasleđem ovog kraja, uz manje adrenalina, ali s puno opuštenosti i dobrog raspoloženja.

Kada smo se u subotu 29. avgusta rano ujutro okupili na startu karavana pred muzejom Ponišavlja u Pirotu, bilo je jasno da će ovaj, treći po redu karavan, biti najmasovniji do sada. Na startu se okupilo 18 vozila sa ukupno 71 učesnikom (neka vozila su bila više nego pretrpana), a vidno se uvećao broj učesnika koji su došli iz Beograda i drugih udaljenih mesta – karavan očigledno više nije samo manifestacija lokalnog karaktera. I pirotski elektronski mediji dali su značajan publicitet ovom događaju, a Radio S se iz našeg vozila čak povremeno uključivao u direktan prenos za svoje slušaoce.

Nakon što su gospoda Stojanović i Manić, kao i načelnik Pirotskog okruga Goran Stamenović, održali uvodnu reč, karavan se uputio ka Dimitrovgradu, mestu gde će dobiti pratnju pogranične policije i odakle će početi ovogodišnje probijanje kroz bespuća Stare planine.

Uz granicu do Karibanjskih prašuma

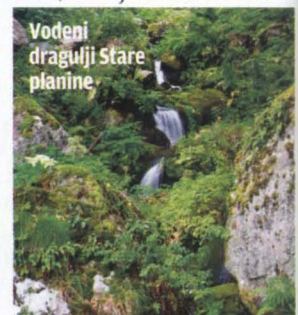
Iako je prvi deo karavana, preko sela Bračevci i Brebenica uz samu bugarsku granicu vodio kroz niže gorje, granična staza dobro obrasla šipražjem pokazala je da sa Starom planinom nema šale – ko nije želeo da ovaj karavan ostavi trag u laku njegovog vozila već ovde je imao šansu da se predomisli. Međutim, svi učesnici, uključujući i one sa potpuno novim i ne baš jeftinim vozilima, bili su čvrsto rešeni da podnesu „rane junačke“ zarad ove nesvakidašnje avanture.

Pravi izazovi čekali su nas nakon prelaska grebena Vidliča, kada smo se spustili u dolinu reke Visočice i preko sela Gornji Krivodol naišli na strm, kamenit uspon na 1.273 m visoke Boljske vrhove – ovaj uspon bio je uvertira za ono što tek predstoji i prilika da se, po vrelom letnjem danu, mnoge mašine opasno približe granici sopstvene izdržljivosti.

Posle Boljskih vrhova usledio je obilazak Momcelja, kroz pravi šumsko-livadski lavirant, gde se put gotovo gu-

bi i gde se GPS navigacija pokazuje kao nezamenljiva. Tako se stiže do bivše karale Ravnište (sada pretvorene u lovačku vikendicu) na samo par kilometara od granice, na mestu gde konvoj već dostiže visinu od oko 1.400 m, što se vidi i po visokogorskoj vegetaciji u kojoj ima sve više četinarara i kleke. Nekoliko stotina metara put vodi pored samih graničnih kamenova, da bi ubrzo granična staza produžila svoj lagani uspon ka Srebrnoj glavi, najistočnijem vrhu na našem delu Stare planine, a konvoj krenuo u neizvesan spust kroz Karibanjske prašume, ka selu Senokos.

Da surova klima na Staroj planini može, tako reći, preko noći da uništi potpuno solidne puteve, učesnici su imali prilike da se uvere dok su savladavali blato i kamenjare nekada pristojnog puta kroz Karibanju. Najveći izazov čekao je pred sam kraj, kada se put već spusti u dolinu Karibanjskog potoka, u vidu više od metra duboke vododerine zamaskirane visokom travom, u koju su neka vozila

skliznula i pored upozorenja. Naravno, duh zajedništva i kolegijalnost koji su karakterisali sve dosadašnje karavane „Stara planina“ pomogli su i da se ova ozbiljna uzbudjenja lako i brzo razreše, i konvoj se ubrzo spustio do Senokosa, odakle je opušteno asfaltom stigao do Kamenice i etno-kuće Sergeja Ivanova, gde je priređen ručak.

Time su uzbudjenja za prvi dan bila završena – ostalo je samo kombinacijom solidnog makadama i asfalta stići preko Slavinje i Vrela do Dojkina, gde je, u planinarskom domu i oko njega, bilo konačište konvoja. Uz logorsku vatra i domaću hranu, većina učesnika družila se do duboko u noć.

Stara umotana u oblake

Za drugi dan bilo je predviđeno „ono pravo“ – uspon ka

najvišim vrhovima Stare planine, od Brloga ka Kovačevu, i dalje preko Vrtiboga i 1.943 m visoke Bratkove strane, spust kroz guste šume pored Piljskih vodopada do Toplog Dola, sa završetkom na već tradicionalnom mestu, planinarskom domu našeg domaćina Dragoslava Manića u Lukanji, na obalama prelepog Zavojškog jezera. Međutim, kako smo se u nedelju ujutro probudili, shvatili smo da se meteorolozi nisu šalili najavljujući kišu – vrhovi ka kojima je konvoj trebalo da krene bili su već obavijeni gustim oblacima, a svaka prečica preko ogromnih visokogorskih livadskih prostranstava kroz maglu, bez jasnih orijentira, predstavljala je rizik. Ako se tome doda i nimalo naivan prolazak kroz Kovačevo, gde čak i po savršeno sunčanom danu možete da se zaglavite u blatu, bilo je jasno da će (barem za većinu učesnika konvoja) morati da se pronađe alternativni put do Lukanje.

Zbog promene maršrute, za učesnike je prvo izjutra upriličen „utešni“ izlet do Arbinja, najlepšeg dela doline Dojkinačke reke i vodopada na njoj, nakon čega je konvoj asfaltnim putem otišao do hotela Stara na obroncima Basare. Odatle su se učesnici uputili u mali, ali ne mnogo manje uzbudljiv izazov spuštanja ka selu Dobri Do, putem koji je mestimično izuzetno kamenit i koji je ozbiljno preznojio sve one koji nisu imali dovoljan razmak od tla ili zaštitu podvozja. Ali, ta deonica je bila kratka i konvoj se brzo ponovo našao na solidnom makadamskom putu iznad Zavojškog jezera, stigavši u popodnevnom časovima na završni ručak u Lukanji.

Ali, nisu tako lako svi oduštalali od probijanja kroz maglu preko Vrtiboga i Bratkove strane: učesnici koji su bili opremljeni GPS uređajima i koji su imali kod sebe treko-ve koje smo zajedno sa prijateljima iz „Srebrne glave“ pripremili za ovogodišnji kara-

van, odlučili su se za ultimativnu avanturu u uslovima nulte vidljivosti, što se isplatilo – kada se oblaci na trenutak razmaknu i pod vama puknu dubine staroplaninskih dolina, prizori čiji svedoci nenadano postajete, zadržavaju dah. I mi smo se pridružili nekim od učesnika koji su došli na drugi dan karavana, pre svega sa željom da vide nadaleko čuvene Piljske

vodopade – zbog teškog puta i vozila skromnijih dometa, pomogli smo im tako što smo ih prevezli završnih 400 m uspona ka gornjem Piljskom vodopadu svojim Jeepom. Da li je vredelo? Slike koje su pred vama govore više od svih reči...

Još jedan karavan završio se u prijatnom čascanju sa Dragoljubom Manićem u Lukanji, maštajući i praveći pla-

nove za neke buduće off-road avanture po Staroj, gde smo saznali da se sprema nešto što do sada nije pokušano – božićna avantura kroz duboke snegove Stare planine! Šta reći osim da jedva čekamo da se ponovo uhvatimo u koštac sa ovom veličanstvenom divljinom, poslednjom te vrste u Srbiji, većitom inspiracijom za prave pustolove...

Aleksandar Veljković

Sumrak na Bratkovoj strani

Drugog dana karavana konvoj je posetio i vodopad u Arbinju

U tišini nepreglednih prostranstava daleko od civilizacije

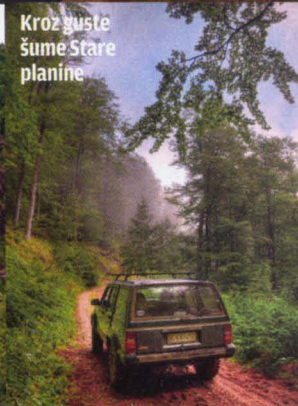
Jutro u kampu karavana

Večera pred planinarskim domom u Dojkincima

Nestvarna lepota Staroplaninskih reka

Kroz guste šume Stare planine

Ostaci mlekare na Vrtibogu

Visoko na Staroj planini: pogled na Midžor